

AKADEMIN FÖR UTBILDNING OCH EKONOMI
Avdelningen för kultur-, religions- och utbildningsvetenskap

Symbolers betydelse för barns läs- och skrivinlärning

Malin Karlsson

2014

Examensarbete, Grundnivå (yrkesexamen), 15 hp
Didaktik
Förskolläraryrket

Handledare: Elisabeth Björklund
Examinator: Christina Gustafsson

Karlsson Malin (2014) *Symbolers betydelse för barns läs- och skrivinlärning*. Examensarbete i Didaktik. Förskolläraryrket, Distans. Akademin för utbildning och ekonomi. Högskolan i Gävle

Sammanfattning

Redan vid 18 månaders ålder kan barn börja lära sig att härma och imitera ljud. Barn börjar även rita och har en ökad förståelse för tecken och vad saker och ting är och vad de står för (Sonesson, 1992). För barns läskunnighet och språkutveckling kan tecken och symboler på förskolan och i den övriga miljön, ha betydelse för deras utveckling. Ju mer intresserade barn är av symboler, frågor och diskuterar dem desto mer ökar motivationen till att senare kunna och vilja läsa (Neumann, 2011). Skolverket (2010) betonar att det är lärarens ansvar att bidra till barnens språkutveckling och att det är viktigt att locka fram ett intresse och en nyfikenhet hos barn som gör att de vill lära sig.

Två arbetssätt som man kan använda sig av för att arbeta med barns språkutveckling är bland annat Praxis, som är ett arbetssätt som utvecklats av logopederna i London. Det är ett träningsprogram för olika språkljud där exempelvis en bild på en orm ljudas ssss. Barnen måste här förstå bilden för att kunna identifiera ljudet (Larsson, 2014). Ett annat arbetssätt är Bornholmsmodellen som innehåller färdigplanerade lektioner som är anpassade efter olika åldrar där språkljud, högläsning och samtal är ett par punkter (Sterner & Lundberg, 2010). Förskolebarn säger ofta att de kan läsa olika meddelanden eller symboler och lär sig att tolka, skapa och kommunicera med bilder långt innan de både kan läsa och skriva. Detta är ett viktigt steg i läs- och skrivutvecklingen (Björklund, 2008).

Syftet med det här arbetet var att undersöka hur förskollärare arbetar med symboler och dess kommunikativa funktioner i förskolan. Jag ville undersöka om det var någon skillnad att arbeta med detta i en småbarnsgrupp med barn 1-3 år eller i en storbarnsgrupp med barn 3-5 år. I min undersökning har jag både intervjuat tre förskollärare och gjort en ljudobservation. Resultatet som jag kommit fram till är att barn redan i tidig ålder verkar kunna tolka och ha en förståelse för vad olika symboler betyder samt att förskolläraren har en stor betydelse för barnens intresse för symboler tillika dess läs- och skrivinlärning.

Nyckelord:

Förskola, läs-och skrivinlärning, symboler

Innehåll

Sammanfattning.....	3
Nyckelord:	3
Inledning.....	4
Bakgrund	5
Fonologisk medvetenhet.....	7
Olika arbetssätt	8
Praxis	8
Bornholmsmodellen	8
Lite vad Skolverket säger om läsande	9
Syfte.....	10
Metod.....	11
Val av metoder.....	11
Urval	11
Genomförande	12
Bearbetning av insamlat material	12
Resultat av observation och intervjuer	14
Redovisning av observation	14
Bild 1 Mc Donalds.....	14
Bild 2 Varning för älg.....	15
Bild 3 ICA	15
Bild 4 Förbud mot hundar	16
Bild 5 Nödutgång	16
Bild 6 Skötrum	17
Bild 7 Handikapptolett.....	17
Bild 8 Dam- och herr skyltar	18
Analys och reflektion över observationen	18
Redovisning av intervjuer.....	21
Analys och reflektion av intervjuerna	23
Diskussion	25
Metoddiskussion.....	25
Resultatdiskussion	26
Förslag till fortsatt forskning	28
Slutord	28
Källförteckning.....	29
Elektroniska källor.....	30
Bilaga 1	31
Bilaga 2.....	32
Bilaga 3.....	33
Bilaga 4.....	34

Inledning

Det här examensarbetet har jag valt att skriva inom ämnet didaktik som centreras kring tre grundläggande frågor– vad ska läras? varför ska just detta läras? och hur ska lärandet gå till? Ibland kompletterar man med frågorna vem som ska lära sig, när lärandet ska ske, och med vem den ska lära sig.

Tanken till examensarbetet fick jag när jag under några dagar befann mig på en förskola på en mindre ort i Mellansverige. Det var en flicka på snart 5 år som hade som högsta önskan att lära sig läsa och skriva. Dagen efter att hon berättat sin önskan för mig hade jag tagit fram ett bokstavspussel, ett sådant där varje bokstav har en bild under sig. Vi arbetade med pusslet i flera dagar och jag såg hur det riktigt lyste i ögonen på flickan. För att testa vilka bokstäver som fastnat frågade jag en morgon ” vad heter den här bokstaven nu igen” och höll upp ett B. ”Vänta” sade flickan. Hon tittade på bilden som hörde till och det var en boll, hon ljudade ”B..b.. Boll, det är ett B”. ”Det är rätt” sade jag. Hon visade med hela sitt ansikte hur stolt hon var. Vi fortsatte. När vi kom till bokstaven E kunde jag se att hon blev fundersam. Det här var en bokstav som jag visste att hon kände igen eftersom hon har familjemedlemmar och kompisar med den bokstaven i sina namn och att hon skriver deras namn ofta. Därför blev hon förvånad när hon ljudade ”ELL...ELL elefant” sen sade hon ”L” med en frågade min.

Det här väckte en undran hos mig. På många förskolor och skolor, som jag varit på tidigare, så sitter det ofta ett alfabet på väggen. På många av de alfabetena är det en bild på en elefant under bokstaven E. Varför? Jag kan inte förstå varför man inte har en ekorre som symbol istället? En ekorre skulle, enligt mig, underlätta ljudandet då man hör ett tydligare E i ekorre än i elefant. Rent spontant anser jag att det är viktigt att det är ”rätt” bild under bokstaven, och med ”rätt” menar jag att det ska vara en bild som låter som en speciell bokstav när man ljudar den. Det är naturligtvis en tolkningsfråga hur man ser på detta.

Många förskolor arbetar med Praxis. Det är ett arbetssätt som används vid träning av olika ljud, hur de låter och används bland annat hos logopedier. En bild inom praxisalfabet kan vara till exempel en glass. Skulle man gå efter vad en glass börjar på i det traditionella alfabetet så skulle det vara ett G, men i praxisalfabetet är det istället ljudningen, mmm för att en glass är god... som man går efter, alltså blir bilden glass bokstaven M. På förskolan jag var på vid detta tillfälle använde de sig av både det ”traditionella” alfabetbilderna och Praxis. Jag själv anser att båda alfabeten är bra men funderar på om det inte blir krångligt för barnen när man använder sig av dessa olika alfabet samtidigt. Mer om dessa metoder kommer jag att beröra längre fram i arbetet.

Med denna inledning vill jag i denna studie undersöka hur förskollärare arbetar med symboler och dess kommunikativa funktioner, och hur man gör för att fånga barns intresse för barns läs- och skrivinlärning. I nästa kapitel kan man läsa mer om bakgrunden till läs- och skrivinlärning.

Bakgrund

I det här avsnittet kommer jag att ta upp lite om bakgrunden till läs- och skrivinlärning. Bland annat hur man kan använda sig av barnets eget intresse för något, till exempel någon speciell leksak, för att locka fram ett intresse för lärande. I slutet av kapitlet tar jag även upp olika tecken och bilders olika betydelser. Jag har sökt fakta från tidigare kurslitteratur, både från böcker och elektroniska dokument samt sökt efter relevanta artiklar på internet där jag har använt mig av sökmotorn Libris.

Mina sökord har varit; förskola, läs- och skrivinlärning och symboler. Jag har prioriterat nyare forskningsartiklar och hittat en artikel från 2014 som jag använt mig mycket av.

John Lind och Sigrid Neuman (1981) skriver att barnets hörsel utvecklas i femte-sjätte graviditetsmånaden i mammans mage. Man vet inte vad det hör, bara att det hör. De första ljud som barnet hör utifrån är oftast mammans. Vidare talas det om att man ska sjunga eller prata med barnet som ligger i magen, detta för att skapa en kontakt och barnet ska kunna känna igen olika ljud när det sedan är fött (Lind & Neuman, 1981). När barnet är omkring 18 månader börjar det kunna låtsas och fantisera. Exempelvis kan det få en träkloss till att vara antingen en träkloss eller en leksaksbil (Magnusson, 2013). För mycket små barn kan det vara svårt att veta hur de ska tolka den här biten eller symbolen, då det ännu inte förstår vad den betyder eller ska användas eller kopplas till. Detta blir dock enklare för barnen ju äldre de blir menar Magnusson. Sonesson (1992) talar om Piaget och vad han kallar den semiotiska funktionen. Den handlar om hur barn mellan 18 månader och två år lär sig att härma och imitera ljud samt börjar att prata. Barnet börjar även att rita och förstår mer vad ett ting är och vad det står för. Piaget nämner även att barn kan ha en viss förståelse för teckenkunskap tidigare än 18 månader, men att det är vid den här åldern som de har en ökad förståelse för tecken.

När ett litet barn säger vovve för första gången kan man inte vara helt säker på om barnet kopplar ordet till hund eller om det är något som det kommer att säga till alla djur som det möter. För att barnet ska få en förståelse för vad vovve betyder behöver barnet få träffa olika hundraser (Magnusson, 2013). Vidare jämför Magnusson detta med att få en förståelse för olika siffrors betydelse, då det krävs att man kan koppla den specifika siffran till ett specifikt antal, till exempel att siffran fyra kan vara fyra bilar eller fyra köttbullar. Smidt (2010) talar om Vygotskij och mediering som ett sätt att kommunicera med hjälp av tecken och symboler. Författaren ger även en förklaring på skillnaden mellan tecken och symbol där ett tecken är en kombination av en mening och form, till exempel en trafikskylt som har en färg och form och tillsammans betyder någonting. En symbol förmedlar en innebörd, till exempel att bokstäver tillsammans blir ett ord, k-a-t-t blir katt och att en siffra talar om hur mycket eller många någonting är. En symbol kan även vara ett tecken som alla oavsett språk och land känner igen, ett rött kors som på alla språk betyder sjukvård. Tecken kan visa sig i många olika former. Det kan vara en bild, ett ljud eller en smak, men inte förrän vi förstår vad det betyder får det en mening (Smidt, 2010). Sonesson (1992) stärker denna förklaring då han förklarar tecken som att

man ser något som någonting annat än vad det egentligen är, och om hur tecken tillsammans kan bilda något som används för att kunna kommunicera med oss.

Vi vet sedan tidigare att barn lär genom sina interaktioner, tidigare erfarenheter och genom tvåvägskommunikation, där vuxna och barn lyssnar på och lär av varandra. Genom att den vuxna är uppmärksam på och betraktar det som barnet gör redan som liten, skapar man ett kompetent barn (Smidt, 2010). Fast (2009) talar om att vuxna kan hjälpa till att locka fram ett lärande hos barnen genom att använda barnets eget intresse för någon speciell figur, till exempel den fiktiva figuren Bionicle, där det ofta handlar mycket om speciella symboler eller att skriva ord och rita kartor med mera (Fast, 2009). Idag upplever jag att leker barn med Ben 10 och Pet shops, som också är olika små leksaksfigurer, det kan egentligen vara vad som helst, huvudsaken är att vuxna visar intresse för vad barnen är intresserad av och bygger vidare på det.

När barn är små skriver de ofta böcker med olika symboler. Dessa symboler motsvarar riktiga bokstäver för dem. När barnen blir äldre börjar de kunna skriva sitt eget namn, vilket är viktigt för dem då namnet förknippas med ett ägande antingen deras eget eller att det är någon som ska få något (Björklund, 2008). Enligt Skolverket (2010) ligger det på lärarens ansvar att bidra till barnens språkutveckling. För att göra det måste lärarna försöka locka fram ett intresse och en nyfikenhet hos barnen som i sin tur gör att de vill lära sig det. Magnusson (2013) menar att när barn börjar att skriva bryr de sig inte så mycket om ifall det är riktiga ord de skriver, utan de skriver för skrivandets skull, det är verkligt för dem, det är ett eget intresse. När barn ritat eller klottrar skapar de något med hjälp av sina erfarenheter och kunskaper. De har troligen sett någon annan skriva eller rita och vill göra likadant och för dem är och blir det meningsfullt. Att rita är en vanlig aktivitet på förskolan. Många barn ritat självmant och ibland förekommer det som en planerad aktivitet från pedagogernas sida. Holm Hoppestad (2010) menar att när barn ritat så gör de det utifrån tre olika kategorier. Antingen har de blivit inspirerade av något särskilt vid en högläsning, eller så har det med deras eget intresse av något särskilt att göra eller till sist att de ritat något som de har erfarenhet av utanför förskolan.

Barn är omgivna av många olika tecken och symboler på förskolan och i den övriga miljön (Neumann, M, Hood, Ford & Neumann, D, 2011). Dessa kan komma att ha en stor betydelse för barnens läskunnighet senare i livet. Ju mer intresserade barnen är av symboler, frågor och diskuterar dem desto mer ökar motivationen att senare kunna och vilja läsa. Författarna skriver att barn föds med en visuell förmåga. Det är tillsammans med den, olika upplevda händelser, i interaktion med andra samt stöttning från omgivningen som gör att man utvecklar sin läs- och skrivförmåga. Magnusson (2013) berättar om tre viktiga egenskaper som skiljer symboler åt. Den första är bland annat väderlekssymboler, vägs skyltar, olika skyltar till exempel siffror, symboler eller ikoner på datorn. Den andra egenskapen är när ett tecken och ett ord betyder samma sak, exempelvis att + betyder addition, eller att en not i musikens värld betyder en exakt ton för att sedan kunna utgöra en melodi. Den tredje egenskapen är beständighet som man

kan koppla till exempelvis en bild, detta skiljer sig mot det verbala som lätt kan glömmas bort. Sonesson (1992) beskriver en bild som ett tecken som används när man vill kommunicera med någon, eller vill uppmärksamma någon något. För att lyckas med detta krävs dock att det som vi vill uppmärksamma har en förkunskap som gör att de kan koda av vårt meddelande exempelvis en vägskylt eller information om bensinstation eller restaurang.

Från tecken och symboler är steget inte långt till fonologisk medvetenhet som jag kommer att ta upp i nästa avsnitt.

Fonologisk medvetenhet

För att kunna lära sig läsa och skriva behöver man lyssna på och tala med barnet. När barn förstår kopplingen mellan bokstäver (grafem) och ljud (fonem) och att dessa tillsammans bildar ord, kallar man det för att barnet blivit fonologiskt medveten. Barn som är fonologiskt medvetna kan exempelvis höra antalet stavelser i ett ord, vilken bokstav ordet börjar och slutar på och de är bra på att rimma. När barnet tränat detta kan det så småningom göra nya ord av att sätta en till bokstav före, till exempel att ordet katt kan bli skatt om man sätter dit ett s. Många förskolor använder sig av Bornholmsmodellen när de arbetar med detta. Barn som tränar fonologisk medvetenhet hemma, genom bland annat högläsning och oftast med ovetande föräldrar, får ett försprång inför skolstarten och det börjar ske genom en mer strukturerad inläring (Lärande lek, 2014).

Bergöö (2009) talar om språkanvändandet som inlärningsmetod vilket egentligen låter ganska simpelt men är något av det svåraste för en lärare, då det ska vara spännande och roligt för alla barn. Detta kan vara svårt då alla har olika erfarenheter med sig vad gäller samtal, läsning och skrivande. Vissa barn verkar mer redo eller intresserade än andra. Liberg (2009) refererar av Bergöö (2009) menar att en av förskollärares uppgifter att väcka ett intresse och förståelse för skriftspråk och texter. I Skolverkets Läroplan för förskolan 2010, kan man läsa att förskolläraren bland annat ska ansvara för att arbetet i barngruppen ska genomföras så att barnen finner det roligt och meningsfullt att lära sig nya saker, samt att ställas inför nya utmaningar som stimulerar lusten att erövra nya färdigheter, erfarenheter och kunskaper (Skolverket, 2010).

Jennfors och Jönsson (2010) diskuterar om den språkliga medvetenheten har någon betydelse för barnens läsframgång. En av tankarna är att barnen måste vara språkligt medvetna, alltså att förstå kopplingen mellan fonem (ljudet) och grafem (skriftens bokstäver) den andra tanken är att det är något som sker och utvecklas under tiden man läser. I samma kapitel diskuteras att läsande och skrivande måste läras ut metodiskt och att man måste ha nått en viss mognad eller ålder för detta. Det talas också om att man gärna får förbereda barnen med hjälp av diverse språklek, rim och ramsor. De forskare som jag använt mig av i texten, bland annat Sonesson och Magnusson, är överens om att läs- och skrivinläring startar långt innan barnen börjar i skolan. Det handlar inte om att lära utan att stödja barnen i deras eget intresse.

Hur och när lär sig då barn att läsa? Enligt Kåreland (2009) är detta en pågående debatt i Sverige då det finns två olika synsätt på det hela. Det ena är att det handlar om att barn blir mogna för det vid en viss ålder, i Sverige brukar man säga när barnet är 7 år, medan man i många andra länder anser att det sker redan när barnen är 5 år. Själva lärandet kan ske var som helst, i affären, i staden, ute eller inne. Ofta börjar det med att barnet ser en symbol på något som den sedan tolkar och läser.

I förskolan arbetar man med fonologisk medvetenhet med hjälp av olika metoder. Två av dessa, Praxis och Bornholmsmodellen kommer jag att ta upp i nästa avsnitt.

Olika arbetssätt

I nedanstående text förklarar jag kort de olika arbetssätt Praxis och Bornholmsmodellen, som är knutna till den fonologisk medvetenhet och som har tagits upp tidigare i studien. Jag har även tagit del av vad Skolverket säger om förskollärares arbete kring arbetet med symboler i förskolan som presenteras sist i detta bakgrundskapitel.

Praxis

Karolina Larsson (2014) skriver att Praxis är ett arbetssätt som utvecklats av logoped i London. Egentligen är det ett slags träningsprogram för de som har svårigheter att styra munnen och dess artikulation. Man tränar olika språkljud. Exempel på en bild i praxisalfabetet kan vara bilden på en orm, som låter sss. Bilden på ett spöke symboliserar bokstaven B och ljudet bb eftersom det låter så när spöket skräms.

Denna metod är ett annorlunda sätt att se på alfabetet än det som vi är vana vid, där a annars är apa och b är boll osv. Praxisförespråkare menar att detta är ett för barnen enklare sätt att lära sig bokstävernas ljud jämfört det ”gamla vanliga sättet” som kräver en tankegång i flera steg. Barnen måste först förstå bilden för att sedan identifiera vilket ljud som är först. För att se bild på praxisalfabetet se bilaga 1. Många barn i förskolan är ofta redan ”inskolade” med det mer traditionella alfabetet och kan kanske då bli förvirrade av att använda båda dessa alfabet samtidigt även om jag anser att praxisalfabetet kan vara bra och tydligt för vissa barn då det handlar om språkljudet. För många år sedan talade jag om detta med en logoped som jag träffade i ett annat sammanhang. Jag frågade om det inte var svårt för barnen att växla mellan det traditionella alfabetet och praxis. Till svar fick jag att barn har lättare att växla mellan dessa två alfabet än vad vuxna har, då vuxna har lättare att vara ”låsta i sitt tänk”. Min erfarenhet stöds av detta.

Bornholmsmodellen

Bornholmsmodellen är ett arbetssätt där man använder sig av redan planerade lektioner. Lektionerna är planerade i olika steg efter ålder och finns i en publicerad arbetsbok. Det finns en planering som är för yngre och en för äldre barn. Man kan säga att det är en planerad stund för lek med bokstäver och olika språkljud, där högläsning och samtal har en stående punkt. Lektionerna är ca 25-30 minuter för de yngre barnen och ca 35-40

minuter för de äldre. Alla träffar börjar med ett upprop där man uppmärksammar varje enskilt barn på något sätt, till exempel att de får svara med sitt efternamn. Man har även högläsning och veckans ramsa. Exempel på aktiviteter för de yngre barnen kan vara att lyssna efter ljud omkring sig, säga rim och ramsor, öva på mungymnastik, pröva att sätta ihop ord och eller platsord med mera. För de äldre barnen handlar det mycket om meningar och olika ord, att kunna lyssna om orden är långa eller korta, att kunna återberätta vad man gjort tidigare eller handlingen från en bok samt att lyssna efter första eller sista ljudet. Sterner & Lundberg understryker att det inte handlar om att lära barnen att läsa och skriva i förskolan utan att fånga barnet och stötta det i dess intresse för och utveckling (Sterner & Lundberg, 2010).

Lite vad Skolverket säger om läsande

Barn har med sig egna erfarenheter av både läsning och skrivning redan när de börjar i förskolan. De har läst på tv, på datorn, i affärer eller i leksakskataloger med mera. Detta är något som de gärna delar med sig av till sina kompisar eller andra kring dem. Enligt Skolverket (2011) så är förskolan idag ganska dålig på att ta tillvara på det som barnen redan kan utifrån vad barnen lärt sig från bland annat datorer, tv eller annat. En anledning till detta kan vara att förskolläraren inte anser sig ha kunskap för detta, utan att de istället kopplar läsande och skrivande till böcker. Eftersom förskolan ska bygga sin pedagogik på barnets erfarenheter så är deras intressen något som man behöver ta tillvara på och använda sig av i deras lärande. Om förskolläraren väljer att inte ta tillvara på till exempel intresset för vissa favoritfigurer, så visar barnen kanske inte något större intresse för det traditionella läslärandet som förskolläraren själv vill använda sig av (Skolverket, 2011).

Förskolebarn säger ofta att de kan läsa. De pekar på bilderna och berättar om dem för andra eller sig själva, de läser. Detta ”läsande” stärks av Björklund (2008) som talar om att barn i tidig ålder läser olika meddelanden eller symboler på diverse leksaker eller förpackningar. Vidare talas om vikten att ta tillvara på barnets egen nyfikenhet och dess intressen för att utveckla och skapa intresse för deras framtida läs och skrivinläring (Björklund, 2008). Barn lär sig tolka, skapa och kommunicera med bilder långt innan de kan både läsa och skriva. Detta är ett viktigt steg i läs- och skrivutvecklingen. Jennfors och Jönsson (2010) skriver att barn stöter på skrift på olika ställen, förutom i böcker och tidningar har nu datorn blivit ett mer vanligt redskap. Författarna skriver att barn redan i sexårsåldern har kunskap om hur man använder en dator och dess olika funktioner. Utifrån mina egna erfarenheter har jag uppmärksammat att även barn som är yngre än sex år har kunskap om datorer.

Sammanfattningsvis har jag i min bakgrund belyst det som några utvalda forskare har sagt om symboler- och dess kommunikativa funktioner. I följande avsnitt kommer jag att ta upp syfte och metod.

Syfte

Utifrån ett av strävansmålen ur förskolans läroplan som handlar om symboler och dess kommunikativa funktioner i förskolan, vill jag för att få en djupare kunskap undersöka hur förskollärare arbetar med detta, samt hur de gör när intresset för detta område inte finns hos barnen.

Mina frågor för detta examensarbete blir därför:

Hur arbetar förskollärare med att skapa ett intresse hos barn för symboler och dess kommunikativa funktioner samt hur arbetar de med det när intresset för det inte finns?

Metod

Under denna del kommer jag att redogöra för hur jag gått tillväga med upprättandet av detta examensarbete, vad gäller val av metoderna, urval och genomförande under mina intervjuer och min observation samt bearbetning av insamlat material. Jag har använt mig av både en strukturerad intervju och en icke-deltagande observation (Bryman, 2011).

Val av metoder

För intervjuerna med förskollärarna har jag använt mig av en strukturerad intervjuform (Bryman, 2011) vilket betyder att jag ställt samma frågor till alla berörda för att sedan kunna sammanställa alla svaren. Intervjufrågorna baserades på hur förskollärarna arbetar med symboler och dess kommunikativa funktioner i förskolan. Enligt författaren innebär en strukturerad intervju att intervjuaren ställer ett antal förbestämda frågor till en respondent, i det här fallet tre förskollärare. Målet med detta är att alla respondenters svar ska kunna sammanställas på ett jämförbart sätt så att respondenternas utsagor kan jämföras med varandra (Bryman, 2011). Eliasson (2006) nämner vikten av att vem som helst ska kunna tolka alla svar likadant, det handlar om reliabilitet och validitet.

Jag ställde tre öppna frågor som förskollärarna svarade på och jag ställde inga motfrågor eller tog diskussion med anledning av att jag inte ville styra eller påverka deras svar. Jag har även utfört en ljudobservation av en barngrupp och dess förskollärare. Samtalet spelades in samtidigt som jag förde anteckningar. Jag använde mig här av en icke deltagande observationsmetod vilket betyder att jag i det här fallet har valt att sitta utanför ringen eller samlingen för att vara osynlig och observera det som jag ser och hör. Bryman (2011) menar att denna metod är att föredra när man vill se till djupet i den. En anledning till att jag valde denna var att jag inte ville påverka barnen med min närvaro. Denna metod kan jämföras med den deltagande observationen som innebär att någon, i det här fallet jag, observerar och deltar i en situation och på så vis kanske omedvetet riktar observationen till min fördel för studien.

I observationen genomförde jag en ljudupptagning istället för en videodokumentation. Anledningen till detta val var att jag ansåg att en videoupptagning skulle stressa barnen och göra att de inte skulle bjuda så mycket på sig själva, eftersom kameran skulle vara ett störningsmoment. För att göra en videoobservation anser jag att man behöver göra barnen bekanta med videokameran först.

Urval

Inför mina intervjuer har jag gjort ett fokuserat urval (Bryman 2011). Det betyder att jag själv valt ut dessa tre förskollärare som arbetar på två olika förskolor. De arbetar med tre olika åldersgrupper; 3-4 år, 3-6 år och bara 5 åringar. Jag har valt dessa eftersom jag har sett dem i sitt arbete vid olika tillfällen. Jag anser att de är väldigt engagerade och kunniga i sitt arbete. Jag vill veta mer om hur de arbetar med att skapa ett intresse för symboler och jag vill lära mig mer om hur de gör för att locka och utmana barnen till ett

lärande. En av dessa förskollärare har jag även valt att ha med i min ljudobservation. Ljudobservation gjordes på en förskola med tre barn och en förskollärare. Medverkade gjorde tre flickor i åldrarna 3,1- 4,2 år, vars föräldrar hade gett tillstånd till att delta. Se bilaga 2. Upplägget i observationen var att förskolläraren visade utvalda symboler.

Genomförande

Inför det här arbetet har jag gjort tre intervjuer med tre olika förskollärare och även genomfört en ljudobservation med mobil med tre barn och en förskollärare. Samtidigt som observationen spelas in förs anteckningar. Inför intervjuerna valde jag att åka till de berörda förskolorna där jag presenterade mig och berättade lite om mitt examensarbete. Sedan frågade jag om det fanns möjlighet att boka in en tid för intervju med mig vid ett senare tillfälle. De tillfrågade blev tydligt informerade om deras anonymitet. Den här studien är inte gällande hela Sverige utan handlar om hur två olika förskolor arbetar med symboler och dess kommunikativa funktioner. I studien har en god forskningssed använts vilket bland annat betyder att den slutliga texten finns att läsa för alla och att jag har gjort studien för att få nya kunskaper om ämnet. Sekretess, tystnadsplikt, anonymisering och konfidentialitet är något som jag lagt stor vikt vid, där jag till och med har frågat min examinator om jag får lämna in tillståndblanketterna med de ”riktiga namnen” till henne när arbetet är klart (Vetenskapsrådet, 2011). Denna tillståndsblankett, från Högskolan i Gävle, har jag även använt mig av i en tidigare kurs, då jag gjorde en videoobservation, dock ändrade jag i blanketten från att vara en bildobservation till att bli en ljudobservation. Tillståndsblanketten lämnade jag sedan på förskolan, där förskolläraren delade ut den till föräldrarna. På min tillståndsblankett (se bilaga 3) har jag informerat om vad jag ska göra med de uppgifter som jag samlar in, att jag behöver föräldrarnas tillstånd för att få göra en ljudobservation samt att barnen är anonyma. Eventuellt kommer min handledare och övriga lärare att titta på det som jag samlat in. Efter att arbetet är klart kommer allt material att förvaras på Högskolan i Gävle för att sedan efter ca ett år förstöras av dem. Inspelat material på min dator samt intervjuer förvaras oåtkomligt och kommer att efter arbetets godkännande att förstöras. Jag har även visat blanketten för min handledare innan den skickats ut.

Vid observationen hade jag i förväg lagt min mobil på en hylla i rummet som vi skulle vara i, detta för att inte barnen ska se den. Jag har även visat och berättat om bilderna i förväg för förskolläraren som ska hålla i samlingsen. Barnen och förskolläraren sätter sig kring ett bord i målrummet. Jag börjar med att berätta för barnen varför jag är där och att jag vill att de ska titta på några olika bilder som jag har tagit med mig. Jag har utgått från de symboler som finns i närområdet till exempel skyltarna för Mc Donalds, toalett och varning för älg med flera. Det förekommer ingen paus mellan bilderna utan de visas direkt efter varandra. För att se vilka bilder som visades se bilaga 4.

Bearbetning av insamlat material

Jag genomförde mina intervjuer under två dagar. När jag kom hem från intervjuerna satte jag mig för att sammanställa svaren. När den sista intervjun var klar försökte jag

hitta något gemensamt eller annorlunda i svaren. Efter det skrev jag ihop det till en flytande text. När jag gjort min ljudobservation började jag att skriva ut vad jag fångat. Det tog tid, men det var intressant. Jag tog stöd av mina anteckningar som jag fört under tiden som observationen spelades in. Jag valde i min text att inte använda mig av alla bilder som togs upp i ljudobservationen, för det var egentligen elva stycken, då jag tyckte att vissa av dem var väldigt lika andra symboler som var med. Det var en miss från mig att välja så lika skyltar, då det inte blev något nytt för barnen.

Det här avsnittet handlade bland annat om de metoder som jag valt för min studie, i följande kapitel kan man läsa om min observation och mina intervjuer.

Resultat av observation och intervjuer

I detta kapitel kan man läsa om resultaten av min observation samt mina intervjuer. Först redovisas en ljudobservation, därefter analys och reflektion av observationen. Sedan kan man läsa om de intervjuer som jag gjort med tre förskollärare samt analys och reflektion av dessa.

Redovisning av observation

I nedanstående text kan man läsa om den observation som jag gjort på en förskola i Mellansverige. Medverkar gör tre flickor och en kvinnlig förskollärare. Alla har fingerade namn, åldern stämmer dock. Linda 3,1 år, Moa 4 år och Ingrid 4,2 år. Vi sitter runt ett bord i vad de kallar för målrummet. Bilderna som visas har jag valt utifrån det som finns i vårt närområde. Se bilaga 4. De föreställer bland annat symbolen för Mc Donalds, olika trafikskyltar däribland varning för älg och förbud mot hund, nödutgång samt dam- och herrtoalett. Jag har diskuterat dessa bilder med förskolläraren innan observationen äger rum. Förskolläraren visar bilderna direkt efter varandra. Det förekommer ingen paus emellan. Jag har även valt att inte börja barnens meningar med stor bokstav, då vissa av dem nästan pratar i mun på varandra. Jag anser att kommunikationen blir mer verklig på det sättet.

Bild 1 Mc Donalds

Fsk.lär håller upp en bild ”Nu ska vi se, vad betyder den här bilden tror ni?”

Linda; ”på på på på pom fritten” (med ivrig röst, ställer sig upp på stolen.)

Fsk.lär; På pommes fritten tror du. ”Det var ett härligt svar” (vänder sig om och tittar på mig). Vad tror ni att det här är då? (Vänder sig till Ingrid och Moa).

Det är tyst och förskolläraren frågar igen. När hon inte får något svar bekräftar hon det som Linda sagt och berättar vidare att man kan köpa hamburgare och pommes frites där. Sedan frågar hon igen om de andra barnen har varit där.

Moa; Nån gång.

Linda; jag har varit där och där fick man ballonger.

Ingrid; Jag har varit där två gånger.

Fsk.lär; Två gånger, såg du nån sån här skylt då?

Ingrid; Mmm.

Fsk.lär; Då kanske ni känner igen den nästa gång då...

Linda; ja med måste...

Det här är en symbol som alla barnen kände igen, Linda visade det kanske tydligast genom att hon blir så ivrig att hon ställer sig upp på stolen. Efter stöd från förskolläraren där hon bekräftar vad Linda sade berättar även de andra barnen att de har varit där och vad man kunde äta, Linda förknippar även Mc Donalds med ballonger då hon berättar att hon fått en vid något tillfälle.

Bild 2 Varning för älg

Förskolläraren håller upp nästa bild. ”Men vad är det här nu då?”

Linda; ... det är en sån man sätter på... (är på väg upp på bordet)

Moa; Den varnar för älgar!!

Fsk.lär; Vänta en i taget, vad sa Linda? (tar armen och för ner Linda på stolen)

Linda; ... en som sitter uppe. (pekar högt upp)

Fsk.lär; ”va då en?”

Linda; ”som sitter så här uppe” (visar med handen)

Fsk.lär; sitter den långt uppe?

Linda; Mmm

Fsk.lär; på vägen?

Linda; Mmm.

Fsk.lär; Va sa du Moa?

Moa; Den varnar för älgar.

Fsk.lär; Helt riktigt. Jättebra

Fsk.lär; Har du sett den här? (visar Ingrid) När du åker bil?

Ingrid; Aa det har jag

Moa; Jag har åkit i en bil och såg en sån.

Fsk.lär; ”Det är precis som Linda säger och Moa och Ingrid, att man varnar ju för älg. Akta, här kan det finnas älg. Får man köra lite försiktigt.”

Två av barnen talar samtidigt och förskolläraren får be dem tala en i taget. Då Linda är på väg upp på bordet får hon tala först. Hon känner igen symbolen som en vägskylt som tydligt sitter ”uppe” då hon tydligt pekar högt upp mot taket. Förskolläraren vänder sig om till Moa som berättar att hon sett den när hon ”åkit” bil. Förskolläraren berömmar Moa. ”Jättebra”.

Bild 3 ICA

Förskolläraren visar nästa bild. ”Vad är det här då?”

Linda; ”det är siffrooor!!” (med stark röst)

Ingrid; ”det är siffror” (med svag röst)

Fsk.lär; ”Det är bokstäver ja” (bekräftar med rätt ord)

Fsk.lär; ”Vad tror ni den betyder?”

Det är tyst en stund och förskolläraren frågar då om det kan vara en affär? Vilket alla barn tror att det är.

Fsk.lär; ”Det tror jag med, jag tror att ni har varit i den här affären”.

Barnen berättar vidare om alla gånger som de har varit där. Ingrid är lite försiktig till en början men sedan berättar hon att hon har varit där fyra gånger och spänner upp ögonen och visar många fler fingrar än fyra, kanske för att vi ska se och förstå hur många gånger det verkligen är. Hon berättar att hon även har varit där med både farfar och mormor. Moa har också handlat där, medan Linda verkar vara tveksam då hon inte säger något mer.

När de tittar på Ica-skylden är detta en skylt som de känner igen, dock säger de att det är siffror på skylden och inte bokstäver vilket visar att de har en förståelse för **vad** som är siffror och bokstäver och vidare att det inte bara är ”hitta på tecken”. Förskolläraren rättar inte svaret hon får av Linda utan bekräftar med att säga den rätta benämningen då hon säger att ”det är bokstäver ja”. Barnen tycks inte veta att symbolen är en affär förrän förskolläraren frågar om det då de berättar att de varit på en ”sån” affär många gånger.

Bild 4 Förbud mot hundar

Förskolläraren tar upp nästa skylt och frågar vad den betyder.

Linda; ”den sitter osså uppe” (pekar, ställer sig upp på stolen, börjar klättra upp på bordet)

Fsk.lär; ”Sitter den också uppe?”

Linda berättar att ”den betyder hundar..” (med säker röst. Står på stolen)

Fsk.lär; ”Ja men vad får hunden, får hunden vara med här och leka tror ni?”

Förskolläraren visar strecket som finns över skylden. Linda ser ut att tänka en stund sedan säger hon ”nej”. Ingrid förklarar att hundar inte får vara där för att de kan bajsa och kissa där.

Förskolläraren upprepar och bekräftar det som Ingrid sade om att de kan bajsa där och frågar om de sett en sådan skylt någonstans. När hon inte får något svar berättar hon att den brukar sitta vid lekparken som de brukar leka i. De bestämmer sig för att titta efter den nästa gång de är där.

Här diskuteras strecket som går över bilden, att det betyder att man inte får göra något. Ingrid visar en förståelse för symbolen då hon berättar att hundar kan bajsa där och att det inte är lämpligt i en lekpark.

Bild 5 Nödutgång

Förskolläraren visar nästa bild. ”Vad är det här då?”

Linda; ”det är sån som man sitter däl uppe” (står upp på stolen och pekar upp mot taket)

Fsk.lär; ”Ja den sitter också uppe”. (skrattar till)

Linda; ”Däl”... (pekar)

Fsk.lär; ”Långt upp, jaa... men det gör den faktiskt.”

Fsk.lär; ”Är det nån som vet vad det betyder då?”

Ingrid; ”Nä”

Moa; ”Ja... spring inte,... spring inte på gatan” (låter frågande)

Fsk.lär; ”Nej det betyder den faktiskt inte.”

Då förskolläraren inte får något rätt svar berättar hon att det betyder nödutgång. Och att om det skulle börja brinna så ska man skynda sig att leta reda på den här skylden och springa ut.

Linda; ”Kolla!!” (skrattar och tittar ut genom fönstret där någon håller på att blåsa bort löv)

När det handlar om symbolen för nödutgång så känner barnen igen den men de vet inte vad den betyder. Linda tycks tappa intresset och tittar istället ut genom fönstret bakom sig där en farbror blåser bort löv med en lövblås. Moas förslag om att man inte ska springa på gatan pratas bort av förskolläraren då hon istället förklarar betydelsen av skylten för barnen.

Bild 6 Skötrum

Fsk.lär; ”Här kommer en ny skylt, vad är det här då?”

Linda; ”blå som sitter runt där... (pekar på den blåa färgen runt skylten)

Förskolläraren bekräftar att det är blå färg runt symbolen och frågar vidare vad barnen tror att man gör där inne.

Moa; ”byta blöja”

Fsk.lär; ”Ja... bra. Det är nog mamma eller pappa som byter blöja.”

Moa; ”Mamma!!

Fsk.lär; ”Du tror att det är en mamma.”

Moa; ”mm. Jag tror att det är...(lillasysters namn) och...(mammans namn)”

Fsk.lär; ”Du tror det är lillasyster och mamma?” (tittar på Moa, som nickar)

Ingrid; ... ”Öhh, jag tror att det är mamma med...”

Fsk.lär; ”Det betyder nog att här inne finns det skötbord tror jag. Här kan man byta blöja på sina bebisar.”

När det gällde skylten om skötrum, var det intressant att bara två av barnen visste detta. Dessa två barn har yngre syskon och det skulle kunna vara en av anledningarna till att de kände till den skylten medan det tredje barnet är ett ensam barn.

Bild 7 Handikapptolett

Nästa bild hålls upp. ”Då ska vi se, hokus pokus fillijockos... nej men det var ju en sån här till rolig skylt, vad betyder den här då?”

Moa; ”Öh ... det är en toalett”

Fsk.lär; ”Bra Moa!”

Ingrid; ”toalett...”

Fsk.lär; ”Vad tror ni det betyder mer då?” (pekar på rullstolen) ”Vad sitter personen i?”

Alla barn samtidigt; ”Toalett!!!”

Fsk.lär; Det kan va en toalett, fast jag tror att det kanske är en sån där toalett som ni vet för handikappade. Ibland så finns det ju personer som inte kan gå då får de sitta i rullstol... då får man åka in på den...”

Linda; ”Kolla!!!” (tappar intresset och tittar ut genom fönstret igen)

Moa; ”Det tror inte ja...”

Något som analysen visar är att alla tre barnen tror att hen sitter på en toalett när det i själva verket är en rullstol som hen sitter i på bilden med handikapptolett.

Bild 8 Dam- och herr skyltar

Fsk.lär; ”Nu Linda får du vända dig åt det här hållet igen. Det är några skyltar kvar”.

(Linda vänder sig åt rätt håll.) ”Vad betyder det här? ”

Linda; ”de e sån som man öppnar en dörr...”

Fsk.lär; ”Man kan öppna dörren där?”

Ingrid; ”Aaa”

Linda; ”å man ka tå i kö”

Fsk.lär; ”Men vad får man göra där inne tror ni?”

Linda; ”öh, bajså å kissa..”

Fsk.lär; ”Mm.. det kan man göra kanske”

Linda; ”å då kan man tvätta händerna...”

Vidare diskuteras om symbolerna ser likadana ut, vilket de gör enligt barnen men efter en stund ser Ingrid en skillnad och Moa berättar att ”en har en klänning och en har en tröja”

Fsk.lär; ”Ja... vad tror ni det betyder då?”

Ingrid; ”det är för att det där är mammor och det där är pappa”

Fsk.lär; ”Ja, här får nog flickorna gå och där får nog pojkarna gå”

Ingrid; ”Aa det får dom... för...”

Linda; ”å där får flickorna gå å där får pojkarna gå” (pekar på bilderna och bekräftar vad Ingrid sagt)

Fsk.lär; ”Precis. Vart skulle du gå då Linda? I vilken dörr?”

Linda; ”ja kulle gå in i där” (pekar på dörren för flickor)

Fsk.lär; ”Precis, där skulle jag också gå in. Du då Ingrid?”

Ingrid; (Pekar på dörren för flickor)

Fsk.lär; ”Där ja, det skulle jag också...”

Moa pekar också på dörren för flickor utan att säga något.

Fsk.lär; ”Mm jag också... Hoppas inte Malin (jag) går in där” (pekar på pojkarnas dörr)

”Då tror jag hon går in fel... på killarna omklädningsrum... eller toalett. Då ropar dem; hallå, nu har du gått fel Malin det här är ju pojkar som ska vara.”

I den här observationen kunde jag se att Ingrid verkade vara fundersam över symbolerna. Det kan vara så, enligt mig, att hon som är flicka faktiskt har varit inne på pojkarnas omklädningsrum med sin pappa eller annan släkting och blir fundersam över detta då förskolläraren tydligt berättar vilken dörr som är den rätta för de olika könen.

Analys och reflektion över observationen

Bilderna i den här observationen visades direkt efter varandra så det fanns ingen tid emellan för eventuell diskussion.

Smidt (2010) och Sonesson (1992) förklarar att tecken är en kombination av form och mening, och att en symbol förmedlar en innebörd och att symboler kan betyda detsamma oavsett var i världen man befinner sig. Barnen i observationen visar att de har kunskap om olika skyltar och till och med förståelse för vissa av dem, som exempelvis Ingrid i bild 4 som visar att hon förstår symbolen ”förbud mot hund” då hon berättar att

hundar kan bajsar där och att det inte är lämpligt i en lekpark. Samma sak vad gäller skylten för Mc Donalds, vilket var en symbol som alla barn kände igen. Linda visade det kanske tydligast genom att hon blev så ivrig att hon ställde sig upp på stolen. Efter stöd från förskolläraren där hon bekräftar det som Linda sade berättar även de andra barnen att de har varit där och vad man kunde äta, Linda förknippar även Mc Donalds med ballonger då hon berättar att hon fått en vid något tillfälle. Sonesson (1992) nämner att bilder är tecken för att kommunicera med eller uppmärksamma någon om något. I detta fall hade barnen förkunskapen om vad Mc Donaldsskylten innebär, alltså mat och ballonger och är troligen något som de själva upplevt. Den betyder samma sak världen över.

Samtidigt var det intressant att se Ingrid som verkade fundersam över symbolerna som gällde dam- och herrskyltarna. Det kan vara så, enligt mig, att hon som är flicka faktiskt har varit inne på pojkarnas omklädningsrum med sin pappa eller annan manlig släkting och därför blir fundersam över detta då förskolläraren tydligt berättar vilken dörr som är den rätta för de olika könen. Här hade jag gärna sett att förskolläraren berättat för barnen att man faktiskt får följa med sin pappa in på pojkarnas omklädningsrum när man är liten. Om man kopplar dessa två symboler till observationsbild 7, med handikapptoilet, så förstod barnen att både pojkar och flickor kunde kissa och bajsar här inne även om det bara var en bild på en rullstol, vilket är en intressant tanke.

Skolverket (2011) och Björklund (2008) beskriver vikten av att man i förskolan bör ta tillvara på det som barnen redan kan och att ha en förståelse för att barn redan i tidig ålder läser olika meddelanden och symboler vilket utvecklar deras intresse och nyfikenhet. På så sätt främjas den framtida läs- och skrivinläring. Observationen visar att barn verkar veta hur man läser och tolkar de olika symboler som finns omkring oss i samhället. Många av de bilder som jag bett förskolläraren att visa var vägs skyltar, vilket Linda visste då hon oftast innan förskolläraren frågat om symbolen redan berättat svaret eller givit en förklaring. När det handlade om symbolen för nödutgång, var det märkbart att barnen kände igen den men att de inte visste vad den betydde. Neumann m.fl (2011) beskriver hur barn är omgivna av olika tecken och symboler på förskolan och i den övriga miljön runt omkring dem. Dessa men även i interaktion med andra och upplevda händelser, kan komma att ha en stor betydelse för deras nyfikenhet och vilja att läsa och skriva senare i livet. Det var två flickor av tre i observationen som visste vad skylten för skötrum betyder. Det kan ha att göra med att två av barnen har yngre syskon, medan det tredje barnet är ett ensam barn. Detta kan återigen kopplas till Neumann (2011) och hennes uttalande om intresse och upplevda händelser. Den tredje flickan har inte lagt skylten på minnet då hon inte kommit i kontakt med den tidigare.

När observationen var klar och bara jag och förskolläraren var kvar i rummet så berättade hon att hon blivit lite fundersam och orolig över att barnen inte visste vad nödutgångsskylten betydde. Hon berättar att man på förskolan måste arbeta och samtala mer om den skylten med barnen, så att alla känner igen och kanske det viktigaste, vet

vad den betyder. Det här visar, menar jag, att min övning med de olika symbolerna varit viktig eftersom förskolläraren säger att de ska arbeta mer med den skylten med alla barn.

Redovisning av intervjuer

I nedanstående text kan man läsa en sammanställning av intervjusvaren med tre förskollärarna på två olika förskolor. Jag har ställt frågor om hur de arbetar med barns förståelse för symboler och deras kommunikativa förmåga och hur de gör när någon inte visar intresse för detta. Jag har använt mig av fingerande namn:

Lena: utbildad förskollärare, och har arbetat i 31 år. 23 barn i åldern 3-6 år i barngruppen och 2.8 antal personal.

Karin: utbildad förskollärare, och har arbetat i 5 år. 17 barn i åldern 5 år. 2,5 antal personal.

Anna: utbildad förskollärare, och har arbetat i 26 år. 20 barn i barngruppen i åldern 3-4 år. Antal personal 3.0.

I texten har jag redovisat förskollärarnas svar efter varandra. Jag anser att det blir tydligast så. I mitt analys- och reflektions avsnitt har jag jämfört deras svar.

Efter att ha läst upp detta strävansmål ”Förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar ett intresse för skriftspråk samt förståelse för symboler och deras kommunikativa funktioner” (s 10, Skolverket, 2010) börjar jag ställa mina frågor.

Hur arbetar ni med det här på er förskola? När?

Lena svarar att man behöver ha ett ”tänk” över hela dagen men att man kan förstärka det under en viss tid. Hon jämför det med att det är lika viktigt att ha ett ”Matte-tänk”. Lena förklarar att ett ”matte-tänk” kan vara att ställa frågor och följdfrågor vid till exempel matbordet, om barnet vill ha ett halvt glas med mjölk, en halv eller hel smörgås och så vidare. Lena berättar att barnen på hennes avdelning delas in i smågrupper och att de under en förmiddag i veckan har ”språkgrupp” med 9 barn, där de arbetar mer med detta. Det som är viktigt under den tiden är att barnen ska tycka att det är roligt, lite utmanade samt att de kan och klarar av det som det handlar om. En övning kan vara att se ordet, till exempel docka eller boll. Här ska barnet se ordet och hämta det som de tror att det står på lappen.

Karin beskriver att det ibland kan vara lite problematiskt men berättar att barngruppen som de har just nu är väldigt ”intresserade” av att läsa både symboler och tidningar. Hon berättar att barnen gärna läser serieböcker för varandra. Karin säger att de använder sig av barnens intressen också, just nu är många av barnen intresserade av Ben 10 som är en fiktiv figur. Karin berättar även att många barn i gruppen har börjat med att skriva egna böcker. De arbetar med att barnen ska få en förståelse för symboler och att öka deras ordförråd.

Anna som arbetar med 3-4 åringar, berättar att de börjar med att introducera barnens namn på teckningar samt att det sitter bokstäver uppe på väggarna. Hon berättar även att hon kan se en skillnad på höstterminen och vårterminen, då barnen har blivit lite äldre på våren och därmed mer intresserade av bokstäver. Dock kan hon märka att vissa barn låtsasskriver.

På frågan om hur man bäst gör för att locka fram ett intresse svarade Lena att barnen ska känna att de kan, det får inte vara för svårt eller för lätt och att det är viktigt att berömma barnen. Barnen ska ”känna sig delaktiga och få berätta i sin tur”. Barnet ska känna att ”jag kan”. Karin berättar att de försöker ta till vara på barnens egna intressen för figurer/leksaker och utgå från dem. Anna säger att eftersom de arbetar med lite

yngre barn så brukar intresset för att skriva och läsa visa sig mer på vårterminen, hon berättar dock att de arbetar mycket med fonolek-material och lyssnar på ljud.

Vad gäller frågan om hur de arbetar med de barn som ännu inte är intresserade av symboler och dess kommunikativa funktioner så säger Lena att man bör sätta sig ner och fundera på varför de inte är det? Om det är för svårt? Hon säger att man kan fråga barnen för att få veta vad de tycker. Lena berättar att det finns en Ipad på avdelningen som barnen brukar få använda. På den finns det olika appar, bland annat Bornholmsappen, att arbeta med. Här både hör och ser barnen orden till exempel häst-präst då appen är tydlig och visar bilder. Detta är ett sätt man kan använda sig av för att locka fram ett intresse. Karin berättar att de på deras avdelning låter barnen skapa med diverse material. Hon visar mig en tavellist som sitter på väggen där barnen har ställt en pinne som de hittat ute formad som bokstaven L, någon har även byggt ett L med hjälp av lego. Karin berättar även att man kan fråga sig hur barnens ordförråd, språk och uttal ser ut, om de på förskolan behöver jobba mer med det.

Analys och reflektion av intervjuerna

Skolverket (2011) skriver att om förskollärare inte tar tillvara på det som barnen redan kan eller använder sig av t.ex. barnens favoritfigurer i lärandet, så kan ett bristande intresse uppstå hos barnen. Eftersom förskolan ska bygga sin pedagogik på barnens erfarenheter är det viktigt att ta tillvara på dessa intressen. I intervjuerna talar de allihop om att det är viktigt att ha ett ”tänk” över hela dagen och att ta tillvara på tillfällena som kommer och på barnens egna intressen. Förskolläraren Anna som arbetar i den yngre barngruppen, 1-3 år, berättar att dessa barn inte har samma intresse för detta på höstterminen men att det brukar komma på våren för de äldsta yngsta barnen. Hon ser det ändå viktigt att ha roligt och leka in kunskapen. Att leka in kunskapen är även något som de ser till att göra med de barn som kanske ännu inte har intresset för symboler just nu. De båda förskollärarna Lena och Karin som arbetar med de äldre barnen talar om Ipaden som ett bra sätt att locka till lärande. Jennfors och Jönsson (2010) beskriver att datorer, vilket kan jämföras med Ipaden, har blivit vanliga redskap för barn och att de visar att de har kunskap om dess olika funktioner. Vad beror det på? Återigen handlar det om intresse och nyfikenhet för symbolerna på datorn och Ipaden som betyder samma sak, vilket gör att barnen känner igen dem och förstår funktionen. En av förskollärarna, Lena, nämner Bornholmsappen som ett exempel på en app som finns i deras Ipad på förskolan. En av övningarna i den är att rimma. Till varje ord är det en bild, till exempel präst- häst vilket gör att orden blir mer tydliga för barnen.

Även Karin och Anna talar om vikten att ta tillvara på barnens intressen och göra det roligt och utmanande för dem. Att det handlar om att stärka dem och berömma dem. Sterner och Lundberg (2010) beskriver att fokus i förskolan är att fånga barnet och stötta dem i deras intresse för utveckling, inte att de ska lära sig att läsa och skriva. Samtidigt står det tydligt i Skolverkets läroplan för förskolan (2010) att förskollärares uppgift är att skapa förutsättning för lärande och utveckling genom att arbeta så barnen finner det roligt och meningsfullt att lära sig och på så sätt får en förutsättning för att utvecklas (Skolverket, 2010). Jag menar att dessa tre förskollärare som jag intervjuat är medvetna om detta. Karin framhäver att man på avdelningen behöver fundera över vilket behov som finns just nu och att man ibland behöver arbeta med barnens ordförråd, språk och uttalanden.

Jag anser att det är viktigt att möta och se varje barn utifrån dennes förutsättningar. Precis som Bergöö (2009) betonar är det en svår uppgift att hitta en inlärningsmetod, vad gäller språkanvändandet, som är lärande och samtidigt spännande och roligt för alla barn, just på grund av att alla har olika erfarenheter med sig vad gäller samtal, läsning och skrivande. Vissa barn verkar mer redo eller intresserade än andra. Jag tänker att det är viktigt att samtidigt som förskolläraren ska hjälpa och stötta de barn som verkligen vill lära sig, så måste de ha förståelse för de barn som kanske inte vill riktigt än. Dock bör pedagogerna försöka ta reda på varför barnet ifråga inte är intresserad.

Ett annat exempel på att ta varje tillfälle i akt är matsituationen, som är en bra plats att samtala vid. Här kan man diskutera olika former, antal, man får in matematiska begrepp samt att man för vardagliga diskussioner och om olika begrepp. Naturligvis finns fler tillfällen för detta, som vid av- och påklädning eller bara en mysstund. En av förskollärarna, Anna, berättar att de arbetar mycket med fonolekmaterial som är ett material där man leker med ljud. I materialet Lärande lek (2014) står det att barn måste bli fonologisk medvetna och förstå kopplingen mellan bokstäver (grafem) och ljud (fonem) och att de tillsammans bildar ord för att kunna lära sig läsa och skriva.

Jennfors och Jönsson (2010) diskuterar kring detta och menar att det går att förbereda barn med hjälp av diverse språklekar, rim och ramsor och att det inte handlar om att lära barnen utan istället att stödja dem i deras intressen. Vidare i Lärande Lek materialet (2014) kan man läsa att barn som tränar fonologisk medvetenhet hemma, tenderar att ha ett försprång inför skolstarten.

I slutet av varje intervju tar jag med läraren till det alfabet som sitter på väggen. Jag ber dem att ljuda fram vilken bokstav som elefant börjar på. Alla tre förskollärare ljudar "ELL" flera gånger och ser förundrande ut, vilket tyder på att även vuxna med egna erfarenheter av alfabetet ljudar likadant som barnen. Detta var inget som de hade uppmärksammat tidigare, men blev intresserade av och skulle diskutera med sina kollegor. Karin fortsätter och ljudar Sss som i citron eller cykel. Här blir vi ändå är överens om att det är en ganska ovanlig bokstav som inte används alltför mycket och att man därför kan se det som ett undantag, men E är en vanlig bokstav.

Diskussion

I kommande kapitel diskuterar jag de båda metoder som jag valt i min studie och om jag hade kunnat göra på något annat sätt. Jag diskuterar även de resultat som kommit fram i mina intervjuer och i min ljudobservation. Kapitlet avslutas med slutsats och förslag till fortsatt forskning.

Metoddiskussion

Utifrån mina frågor och mitt syfte med det här arbetet har jag försökt hitta svar på dem genom att göra tre intervjuer och en observation. Jag har fått ta del av förskolläraernas tankar och arbete med och kring symboler och deras kommunikativa funktioner i förskolan. Jag valde att inte spela in mina intervjuer utan antecknade det som de sade. Jag valde även att inte föra samtal med dem som jag intervjuade, då jag kanske omedvetet hade ändrat på eller förklarat frågan vilket inte hade blivit rätt när jag skulle sammanställa allas svar.

Den dag som jag gjorde ljudobservationen på var det många barn som var sjuka eller lediga, därför blev den bara med tre barn, alla var flickor. Jag undrar om jag fått annorlunda svar på mina bilder om det bara hade varit pojkar eller äldre barn med i observationen. När det handlar om varför jag valde att inte videofilma min observation upplevde jag att tiden till det inte fanns. Egentligen var det bestämt att jag skulle göra min observation på en annan förskola, men vissa omständigheter som sjukdom hos personalen med mera, gjorde att jag efter några veckor fick byta till en annan förskola då jag inte kunde vänta längre. Jag anser att barnen behöver bli vana med att ha en filmkamera kring sig. Jag hade visserligen kunnat filma observationen med min mobiltelefon som är mindre än en filmkamera, men nu valde jag att spela in samtalet med mobilen liggandes på en hylla där den inte syntes och kunde därmed inte kunde göra barnen blyga eller tysta. Barnen kände igen mig litegrann eftersom jag var där och presenterade mig innan observationen, så de behövde bara vara blyga för mig och inte en filmkamera också. Jag är dock väldigt nöjd över de svar som jag fått. Jag har fått intressanta svar och anser mig ha fått ökad kunskap inom detta ämne.

Jag använde mig av en gammal tillståndsblankett från Högskolan i Gävle som jag använt i en tidigare kurs. Dock var det en videoobservation så jag ändrade i texten från att vara en bildobservation till en ljudobservation. Dock blev jag under min opponering varse om att jag glömt att ändra på orden längst ner på blanketten där föräldrarna skulle skriva under. Nu var det tur att det var en ljudobservation och inte en videoobservation som jag skulle göra då skadan hade blivit större.

Resultatdiskussion

Utifrån syfte och de frågor som jag hade i början av min undersökning så har jag i och med den här studien insett hur viktig förskollärares didaktiska arbete är. Som framgått av resultatdelen visar det att förskollärares val av vad, varför, hur och när de arbetar med symboler och dess kommunikativa funktioner är viktig. I mina intervjuer har jag ofta fått höra hur man kan leka in kunskap och intresse, både när intresset redan finns och när det inte gör det. Jag har i och med den här studien fått en djupare förståelse för hur viktigt det är att fånga ögonblicket och att ta alla tillfällen i akt att undervisa och lära om detta.

Både Sonesson (1992) och Magnusson (2013) som är några av de som jag har använt mig av i det här arbetet tar upp hur barn förstår och använder tecken och symboler i vardagliga situationer. Den här studien visar att små barn är duktiga på att tyda och känna igen olika tecken och symboler, som till exempel Linda då hon blev så ivrig när hon kunde svaren att hon ställde sig upp på stolen. En av anledningen till detta kan vara att många barn lånar sina föräldrars Ipads eller smartphones för att spela spel eller undersöka saker på, detta användande anser jag har gått ner i åldrarna, vilket stärks av mina erfarenheter från olika vikariat som jag haft. Dessutom upplever jag att många av dagens barnprogram har blivit mer pedagogiskt inriktade för att främja barns utveckling. Till många barnprogram kan man förutom att ”bara” titta på, även ladda ner en särskild app där barnet kan fortsätta ägna sig åt diverse spel som hör till programmet. På båda förskolorna som jag besökte i min studie arbetade barnen med Ipads. På den ena förskolan hade de en särskild förskollärare som var ansvarig för att ladda ner och köpa hem pedagogiska appar som barnen kunde arbeta med. De två förskollärarna i intervjuerna som arbetade med de äldre barnen berättade att barnen brukar arbeta med förskolans Ipad. Båda talar de om att det är ett bra sätt för att få barnen intresserade eftersom barnen ser det mer som ett spel eller en lek. Fast (2009) styrker detta då hon skriver att man med hjälp av barnets eget intresse för något kan locka fram ett lärande. Detta understryks även i Skolverkets material (2010) som anser det viktigt att ta tillvara på barnen egna intressen.

Jag hade innan jag började med denna studie, en föräning om att barn skulle ha en viss vetskap om vad vissa symboler betydde, men jag blev förvånad och överraskad när jag upptäckte att de kunde mer än vad jag anade. Alla tre barnen kände igen symbolen för Mc Donalds även om någon behövde lite stöd. Jag tror att det kan bero på att eftersom det var den första bilden som visades, visste inte barnen riktigt hur de skulle reagera eller hur de skulle svara i situationen. Ett barn förknippar Mc Donalds med att man får en sak där, vid det här tillfället var det en ballong. För övrigt finner jag det beundransvärt att Mc Donalds, sedan 2004, under en månad varje höst ger ut barn- och bilderböcker i sin Happy Meal-meny istället för en leksak. Mc Donalds är en av de största aktörerna i den ideella föreningen Läsrörelsen, som med hjälp av bidrag från olika fonder, stiftelser och näringsliv arbetar för att få ett mer läsande Sverige. Denna förening startades för att man sett en kraftig minskning av småbarnsföräldrars läsande för sina barn, vilket hade redovisats i en så kallad Barnbarometer år 1999. En OECD-

undersökning visade även att så många som 25 % av vuxna svenskar hade bristande kunskaper i läsning. Läsrörelsen vänder sig till alla åldrar (Kåreland, 2013).

Angående symbolen för nödutgång, som jag anser är en av de viktigaste skyltar man behöver kunna, blev jag förvånad över att barnen inte visste vad den betydde. Det blev nog förskolläraren också eftersom hon efter observationen sade att de måste arbeta mer med den symbolen. När det handlar om symbolen för handikappta tolkar jag det som att Linda, som känt igen nästan alla symboler tidigare, men inte visste vad den här symbolen betydde tappar intresset och därför tittar ut genom fönstret igen.

På många förskolor som jag har varit på använder man sig av antingen sångkort eller en sångpåse i sångsamlingen. På sångkorten finns bilder eller ledtrådar på vilken sång eller ramsa som ska sjungas, bilden/symbolerna är på framsidan och texten på baksidan. Jag har även sett sångpåsar där pedagogen tar upp till exempel ett djur eller ett fordon som barnen sedan ska koppla ihop men en valfri sång. Detta menar jag, visar att barnet har en fonologisk medvetenhet då de kan koppla ihop en symbol med i det här fallet en sång eller ramsa.

Jennfors och Jönsson (2010) talar om att barn ska lära sig att läsa och skriva i skolan vid sju års ålder eftersom det är där som det finns särskilt utbildad personal för detta. Till skillnad från författarna anser jag att det är i förskolan som man ska väcka ett intresse för detta. Barn utvecklas och mognar olika. Jag har varit med om att barn har goda kunskaper att både läsa och skriva redan i förskolan. Allt handlar om deras eget intresse. Jag upplever att jag efter mina intervjuer, har fått ökad förståelse för hur viktigt det är att ta tillvara på barnens intressen och hela tiden tänka på att locka till ett lärande. På detta lyckas man att ge barnen en tidig språklig medvetenhet, det kan troligen bidra till att barnens läsning utvecklas redan i ett tidigt stadie, vilket även Sterner och Lundberg (2010) anser är viktigt. Förskollärare behöver kunna olika sätt för att kunna stödja barnen i deras läs- och skrivutveckling. Under min utbildning till förskollärare hade jag gärna velat ha någon typ av utbildning för hur man lär ut detta, vilket är något som jag saknat. Jag ville i och med den här studien se om man arbetar olika i förskolan beroende på om man arbetar med ”yngre eller med äldre barn” när det gäller läs- och skrivinlärning. I mina intervjuer kom jag fram till att man inte gör det. Anna som arbetar på en ”yngre avdelning” talar visserligen om att intresset för att skriva inte är så stort på höstterminen som på vårterminen då barnen blivit äldre, men att de ändå arbetar med fonolek-material för att skapa ett intresse. Karin och Lena talar om att ta vara på barnens egna intressen och bygga vidare på det.

Förslag till fortsatt forskning

Jag har insett att arbetet med olika symboler i förskolan har kommit att gå allt längre ner i åldrarna. Det finns många olika sätt att introducera detta på. Ett sätt kan vara att barnen redan när de är små känner igen sitt eget namns första bokstav. Jag har läst en artikel i vår dagstidning <http://na.se/nyheter/nora/1.2754321-bokstavslek-stort-for-barn-pa-solen>.

Den handlar om barn som i samlingen får frågan om vilken bokstav som är deras. Till exempel att bokstaven K kan betyda Karin. Det skulle vara intressant att undersöka mer om detta, för att senare om flera år göra en utvärdering av om det har varit ett bra sätt att arbeta på. Lind och Neuman (1981) skriver att det är viktigt att tala med barnet när det ligger i magen, detta för att de ska känna igen olika ljud. Detta får mig att fundera på hur hörselskadade barn gör, hur de tränar på ljud, även detta skulle intressant för framtida forskning.

Slutord

Jag upplever att det finns ett intresse hos alla barn att läsa och skriva. ”För barnet är det förmodligen inte förmågan att läsa och skriva som är det viktigaste utan vad man faktiskt kan göra och åstadkomma genom texten” (Riddarsporre & Persson, s 134 2010). För att koppla det till min studie finner jag det beundransvärt att små barn faktiskt har en kunskap och förståelse av och om olika symboler, för detta var inte något som jag hade tagit för givet men hade en aning om. Jag kan se utifrån mina egna erfarenheter att vardagspratet är viktigt, att man talar om det man gör eller ser, att man sätter ord på det. Att man tar sig tid att samtala med och diskutera olika symboler man stöter på, exempelvis under en promenad där ett brunnslock kan vara en cirkel eller kvadrat. För att knyta samman det som togs upp i inledningen gällande när en bild inte stämmer överens med bokstaven, så var det intressant att ingen av de förskollärare som jag intervjuade tänkt på detta tidigare men att de fann det väldigt intressant och skulle gå vidare med det. Jag tänker på att en av förskolans uppgifter är att locka fram och väcka ett intresse för läs- och skrivinlärning och hur fel det kan bli när en bild och en bokstav inte stämmer överens. Visst, vi har bokstaven C också som låter som ett S, men den är ändå lite mer ovanlig så den går det att ha lite mer överseende med.

Jag är glad att jag med hjälp av min observation har uppmärksammat en förskollärare om att barnen inte visste vad en väldigt viktig symbol betyder, nämligen den för nödutgång, och att de därför kommer att arbeta mer med denna.

Det man lär i förskolan lär man för livet.

Källförteckning

- Bergöö, K. (2009). Barns liv och samhällets textvärldar. I M. Axelsson & K. Jönsson (red) *Bygga broar och öppna dörrar: att läsa, skriva och samtala om texter i förskola och skola*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.
- Björklund, E. (2008). *Att erövra litteracitet: små barns kommunikativa möten med berättande, bilder, text och tecken i förskolan*. Göteborg: Göteborgs Universitet
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (2., [rev.] uppl.) Malmö: Liber.
- Eliasson, A. (2006). *Kvantitativ metod från början*. Lund: Studentlitteratur
- Fast, C. (2009). Inbillningskraftens betydelse för barns läs- och skrivutveckling. I M. Axelsson & K. Jönsson (red) *Bygga broar och öppna dörrar: att läsa, skriva och samtala om texter i förskola och skola*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.
- Holm Hoppestad, M. (2010). Studying meaning in children's drawing. *Journal of Early Childhood Literacy* 2010 10: 430 DOI: 10.1177/1468798410383251
- Jennfors, E. & Jönsson, K. (2010). Tidiga möten med skrift. I B. Riddarsporre & S. Persson (red) *Utbildningsvetenskap för förskolan* (1. utg.) Stockholm: Natur & kultur.
- Kåreland, L. (2013). *Barnboken i samhället*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Lind, J. & Neuman, S. (1981) *Musik i livets början*. Stockholm: Akademilitteratur AB
- Magnusson, M. (2013). *Skylta med kunskap. En studie av hur barn urskiljer grafiska symboler i hem och förskola*. Gothenburg studies in educational Sciences 344
- Neumann M. M, Hood M, Ford R. M & Neumann D. (2011). The role of environmental print in emergent literacy. *Journal of Early Childhood Literacy* 2012 12: 231
- Skolverket, (2010). *Läroplan för förskolan Lpfö 98*. ([Ny, rev. utg.]). Stockholm: Skolverket.
- Sonesson, G. (1992). *Bildbetydelser. Inledning till bildsemiotiken som vetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Sternes, G. & Lundberg, I (2010). *Före Bornholmsmodellen: språklekar i förskolan*. Studiehandedning. (1. uppl.) Stockholm: Natur & kultur.
- Smidt, S. (2010). *Vygotskij och de små och yngre barnens lärande*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Elektroniska källor

- Lärande lek (2014) <http://www.larandelek.se/> (Hämtad 2014-09-05)
<http://www.larandelek.se/lasa-2/larandelekar-som-tranar-fonologiskmedvetenhet/>
(Hämtad 2014-09-05)
<http://na.se/nyheter/nora/1.2754321-bokstavslek-stort-for-barn-pa-solen> (Hämtad 2014-12-10)
- Skolverket (2011). <http://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/amnen-omraden/spraklig-kompetens/tema-las-och-skrivinlarning/vad-har-bilder-med-las-och-skrivutveckling-att-gora-1.157523> (Hämtad 2014-10-24)
- Larsson, K. (2014) <https://sprakutvecklarna.wordpress.com/tag/sprakligmedvetenhet/>
(Hämtad 2014-10-27)
- Vetenskapsrådet (2011). http://www.cm.se/webbshop_vr/pdf/2011_01.pdf
(hämtad 2015-02-07)

Bilaga 1

http://sprakutvecklarna.files.wordpress.com/2014/01/img00136_praxis-affish.jpg

Bilaga 2

Hej.

Jag heter Malin Carlson och läser min sista termin till förskollärare mot Högskolan i Gävle. Den här terminen ska vi skriva en c- uppsats. Jag skriver om barns läs- och skrivinlärning och hur man gör för att skapa ett intresse för detta hos barnen. Jag har valt detta eftersom jag finner det fascinerande att se små barn läsa med hjälp av bl.a. symboler.

Inga namn kommer att användas under arbetet och allt material kommer att förstöras när arbetet är klart. Tack för att ni tog er tid!

I Läroplanen för förskolan 98 rev 2010, står det att ”Förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar intresse för skriftspråk samt förståelse för symboler och deras kommunikativa funktioner,”(s 10)

Hur arbetar ni på er förskolan med detta? När?

Hur tycker du att man på bäst sätt kan locka fram ett intresse för detta hos barnen?

Hur gör man med de barn som ännu inte är intresserade av detta?

(Om det finns ett alfabet på väggen, stämmer E och vad säger ni om det?)

Titel:

Antal år i yrket:

Antal barn i barngruppen:

Antal personal:

Tack för hjälpen!

Bilaga 3

Akademien för utbildning
och Ekonomi

Till vårdnadshavare för

Jag heter Malin Carlson och studerar till förskollärare vid just nu min sista termin och då ingår det att skriva ett examensarbete. Jag skriver om hur förskollärare arbetar för att skapa ett intresse för barns läs och skrivinlärning, då detta är ett av de strävansmål som finns i Läroplanen för förskolan 98 reviderad 2010.

”Förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar ett intresse för skriftspråk samt förståelse för symboler och deras kommunikativa funktioner” (s 10)

Jag har inför detta arbete intervjuat förskollärare på olika förskolor och skulle gärna vilja göra en observation med hjälp av ljudinspelning, på denna förskola. Jag vill se och höra vad barnen tycker och tänker när förskolläraren talar om olika symboler.

Jag kommer inte att använda mig av några namn på vare sig barn, förskollärare eller på förskolan, utan de namn jag använder kommer att vara fingerade.

Materialet jag samlar kommer att bearbetas av mig. Min handledare och eventuellt övriga lärare på Högskolan i Gävle kommer dock ha möjlighet att se detta om det skulle behövas för bedömning av slutuppgiften.

Materialet kommer att sparas i arkivet på Högskolan i Gävle i ett år för att sedan förstöras där.

Jag kommer endast att göra observationer av de barn vars vårdnadshavare har gett tillstånd att delta.

Min handledare heter: Elisabeth Björklund XXX och är informerad om uppgiften.

Med vänlig hälsning

- Ja, jag ger tillstånd för mitt barn att delta i aktivitet där ljudupptagning används i undervisningssyfte.
- Nej, jag ger inte tillstånd till att mitt barn deltar i aktivitet där ljudupptagning används i undervisningssyfte.

Vårdnadshavare

Vårdnadshavare

.....

.....

Bilaga 4

Bilderna numrerade med 1-8 med start från längst upp från vänster.

